ΕΤΟΣ Γ'. Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης τῇ 14 Ἰουλίου 1913 ΑΡΙΘ. 134.

ΠΟΙΜΗΝ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΚΗΡΥΓΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗι ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΔΑΠΑΝΗι ΤΩΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟΝ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΙΔ'.

ΤΟ ΠΡΟΠΑΤΟΡΙΚΟΝ ΑΜΑΡΤΗΜΑ

« *Καὶ εἰς ἕνα Κύριον, Ἰησοῦν, Χριστόν,*
» *τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν Μονογενῆ».*

Καιρὸς εἶναι πλέον ἵνα προβῶμεν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ δευτέρου ἄρθρου τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως, τὸ ὁποῖον προτρέπεται ἡμᾶς νὰ πιστεύωμεν, «*Καὶ εἰς ἕνα Κύριον, Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ » τὸν Μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώ» νων. Φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινόν, ἐκ Θεοῦ, ἀληθινοῦ, γεννηθέντα » οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο*». Ὅπως πιστεύομεν εἰς «*ἕνα Θεόν, Πατέρα, Παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ » γῆς, Ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων*», οὕτω πιστεύομεν «*καὶ εἰς ἕνα » Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν Μονογενῆ*». Ἀλλὰ πρὶν ἢ ὁμιλήσωμεν περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, περὶ τῶν χρόνων, οἱ ὁποῖοι προηγήθησαν τῆς ἐλεύσεως αὐτοῦ, περὶ αὐτῆς ταύτης τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἐλεύσεως αὐτοῦ, εἶναι ἀνάγκη νὰ διαπραγματευθῶμεν περὶ τῆς πτώσεως τοῦ πρώτου ἀνθρώπου καὶ περὶ τῶν ὀλεθρίων συνεπειῶν τῆς πτώσεως ταύτης.

Τίνι τρόπῳ ἐπῆλθεν ἡ πτῶσις τῶν Πρωτοπλάστων καὶ πόσον βαρὺ εἶναι τὸ ἁμάρτημα αὐτῶν, ταῦτα ἀνεπτύξαμεν εἰς τὴν προηγουμένην

ὁμιλίαν. Τόρα ἂς ἴδωμεν τὰς συνεπείας τοῦ ἁμαρτήματος τούτου, τὸ ὁποῖον φέρει τὸ ὄνομα ***προπατορικὸν ἁμάρτημα***.

Αἱ συνέπειαι τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος εἶναι πολλαὶ καὶ ὀλέθριαι ὄχι μόνον διὰ τοὺς ἁμαρτήσαντας πρωτοπλάστους, ἀλλὰ δι᾽ ὁλόκληρον τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ἐν πρώτοις ἐσκότισε τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου μέχρι βαθμοῦ τοῦ νὰ συγχέῃ τὸν Θεὸν πρὸς τὰ κτίσματα καὶ νὰ λατρεύῃ ταῦτα ἀντὶ ἐκείνου. Δεύτερον ἐξησθένησε τὴν δύναμιν τῆς θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου εἰς βαθμὸν τοῦ νὰ μὴ δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ πράξῃ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ τὸ ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον θέλει καὶ ἐπιθυμεῖ, ἀλλὰ νὰ πράττῃ τὸ κακὸν τὸ ὁποῖον δὲν θέλει. Τρίτον κατέστρεψε τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ καὶ κατέστησεν αὐτὸν δοῦλον τῆς ἁμαρτίας. Τέταρτον, τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον πρότερον ὑπετάσσετο τῇ ψυχῇ, ἐξήγειρε κατ᾽ αὐτῆς. Ἐκτὸς τούτου τὴν ὑγιείαν τοῦ σώματος ἤρχισαν ἤδη νὰ ὑποσκάπτωσιν αἱ νόσοι καὶ ἐπὶ τέλους καὶ αὐτὸς ὁ θάνατος.

Τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος ἐπεξετάθησαν καὶ ἐφ᾽ ὅλης τῆς κτίσεως, διότι αὕτη ἔπαυσε πλέον νὰ ὑπακούῃ εἰς τὸν ἑαυτῆς βασιλέα, τὸν ἄνθρωπον. Τὰ στοιχεῖα δὲ πάντα ἤρχισαν καὶ νὰ πολεμῶσιν αὐτόν. Ἡ γῆ, ἡ ὁποία πρότερον χωρὶς κόπους ἔτρεφεν αὐτὸν δαψιλῶς, τόρα ἀπαιτεῖ ἱδρῶτας καὶ κόπους καὶ μόχθους διὰ νὰ χορηγήσῃ αὐτῷ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον. «*Ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου σου » φαγῇ τὸν ἄρτον σου, ἕως τοῦ ἀποστρέψαι εἰς τὴν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθης*». Ὅλη δὲ ἡ κτίσις, λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, «*τῇ ματαιότητι ὑπετάγη » οὐχ ἑκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα· πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ » συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν*». Τὸ ὀλεθριώτατον δὲ τῆς ἁμαρτίας ἀποτέλεσμα ἦτον, ὅτι ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς πτώσεως αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος ὑπετάγη τῇ ζοφερᾷ ἐξουσίᾳ τοῦ Διαβόλου.

Ἰδοὺ ποῖα ὑπῆρξαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἁμαρτίας τῶν πρωτοπλάστων, τὰ ὁποῖα δὲν περιωρίσθησαν εἰς μόνους τοὺς διαπράξαντας τὸ ἁμάρτημα, ἀλλ᾽ ἐπεξετάθησαν καὶ μετεδόθησαν καὶ εἰς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος, τὸ ὁποῖον ἐκ τοῦ ἁμαρτήσαντος ἑνὸς ἀνθρώπου ἔχει προέλθῃ ὁλόκληρον. Καθὼς ἐκ μεμολυσμένης πηγῆς μεμολυσμένον καὶ ἀκάθαρτον ὕδωρ πηγάζει, οὕτω καὶ ἐκ τῆς μεμολυσμένης ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας πρώτης πηγῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, μεμολυσμένον καὶ ἀκάθαρτον γένος ἀνθρώπων ἐπήγασε. Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον πᾶς ἄνθρωπος ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον τοῦτον φέρει ἐν ἑαυτῷ ὡς προπατορικὴν κληρονομίαν τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα καὶ τὰς ὀλεθρίας αὐτοῦ συνεπείας. «*Ἰδοὺ γάρ*, » ἀναφωνεῖ ὁ προφητάναξ Δαυΐδ, *ἐν ἀνομίαις συνελήφθην καὶ ἐν ἁμαρ- » τίαις ἐκίσσησέ με ἡ μήτηρ μου*». «*Δι᾽ ἑνὸς ἀνθρώπου*, λέγει ὁ Ἀπό- » στολος Παῦλος, *ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε καὶ διὰ τῆς ἁμαρ- » τίας ὁ θάνατος. Τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθανον· δι᾽ » ἑνὸς παραπτώματος, εἰς πάντας ἀνθρώπους, εἰς κατάκριμα καὶ ἁμαρ- » τωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί.... καὶ ἦμεν τέκνα φύσει ὀργῆς*». Ἐπὶ τῆς θείας ταύτης διδασκαλίας στηριζομένη ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἀείποτε ἐδίδαξε τὴν ἀλήθειαν ταύτην καὶ διέταξεν ἵνα τὸ Μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος τελεῖται ὄχι μόνον ἐπὶ τῶν ἐνηλίκων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν νηπίων πρὸς καθαρισμὸν αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, οὐχὶ βεβαίως τῆς ὑπ᾽

αὐτῶν διαπραχθείσης, διότι τὸ νήπιον ἀγνοεῖ τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ πρὸς καθαρισμὸν ἀπὸ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, τὸ ὁποῖον φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ἐξ αὐτῆς τῆς κοιλίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ. «Ὅστις δήποτε, λέγει ἡ » ἐν Καρθαγένῃ Σύνοδος, ἀρνεῖται ἢ λέγει τὰ μικρὰ καὶ νεογέννητα ἐκ » τῶν γαστέρων τῶν μητέρων βαπτιζόμενα, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν αὐτὰ » βαπτίζεσθαι, μηδὲν δὲ ἐκ τῆς τοῦ Ἀδὰμ ἕλκειν προγονικῆς ἁμαρτίας, » τὸ ὀφεῖλον καθαρθῆναι τῷ λουτρῷ τῆς παλιγγενεσίας, οὗτος νὰ μὴ » θεωρῆται Ὀρθόδοξος Χριστιανός, ἀλλ' αἱρετικὸς καὶ ἔξω τῆς ποίμνης » τοῦ Χριστοῦ». Καὶ δικαίως· διότι πάντες οἱ ἄνθρωποι ἕλκουσι τὸ γένος ἐκ μόνου τοῦ Ἀδὰμ καὶ κατ' ἀνάγκην εἶναι ὅμοιοι αὐτῷ· *«οὐ δύνα- » ται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν » καρποὺς καλοὺς ποιεῖν»*. Ἐπειδὴ ὁ Ἀδὰμ διὰ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ, ἤτοι διὰ τῆς ἁμαρτίας ἔφθειρεν ὅλον ἑαυτόν, διὰ τοῦτο παρήγαγε καὶ τέκνα κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ εἰκόνα.

Τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα ἀπὸ τῶν πρωτοπλάστων ἔχον τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τῶν γονέων εἰς τὰ τέκνα μεταβιβαζόμενον περιλαμβάνει ὁλόκληρον τὸ ἀνθρώπινον γένος. «*Πᾶς ὁ κόσμος*, λέγει, ὁ Ἀπόστολος » Παῦλος, *εἶναι ὑπόδικος τῷ Θεῷ· διότι πάντες ἥμαρτον, καὶ ὑστεροῦν- » ται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ»*. «*Ἐὰν*, ἀναβοᾷ καὶ ὁ Προφήτης Δαυΐδ, *ἐὰν » ἀνομίας παρατηρήσῃς Κύριε, Κύριε, τίς ὑποστήσεται;.... Μὴ εἰσέλθῃς » εἰς κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου Σου, ὅτι οὐ δικαιωθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς » ζῶν»*. Εἷς μόνος ἐκ πάντων τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀδὰμ ἐγεννήθη ἐν τῷ κόσμῳ ἄνευ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, ὁ νέος Ἀδάμ, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, διότι οὗτος δὲν εἶναι ἁπλοῦς ἄνθρωπος, ἀλλὰ θεάνθρωπος, καὶ διότι ἐγεννήθη ἄνευ ἀνδρὸς τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκ τῆς Ὑπερευλογημένης καὶ Παναμώμου Παρθένου, τὴν ὁποίαν ἡ θεία χάρις πρότερον ἤδη ἀπέπλυνε ἀπὸ παντὸς ῥύπου τῆς ἁμαρτίας, ἵνα ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ λάβῃ ἐξ αὐτῆς καθαρὰν ἀνθρωπίνην φύσιν πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν.

Καίτοι δὲ ἡ δύναμις τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι μεγάλη, καθ' ὅσον εἶναι, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, *« νόμος αἰχμαλωτίζων ἡμᾶς ἄκοντας τῇ ἐξουσίᾳ τῆς ἁμαρτίας, τότε, ὅτε » τὸ θέλειν τὸ καλὸν παράκειται ἡμῖν, καὶ εἶναι ἀρχὴ ζῶσα καὶ ἐνεργοῦσα » ἐν τῷ ἀνθρώπῳ»*, ἤτοι, ἄλλαις λέξεσιν, εἶναι θετικὴ ῥοπὴ πρὸς τὸ κακόν, μεθ' ὅλα ταῦτα δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀλλοιώσῃ καθ' ὁλοκληρίαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἥτις διέσωσεν ἀνεξάλειπτα τὰ ἴχνη τῆς εἰκόνος τοῦ Θεοῦ. Ἡ ψυχὴ ἐν πρώτοις δὲν ἀπώλεσε τὴν πνευματικὴν αὐτῆς οὐσίαν, οὐδ' ὁλόκληρον τὴν ἐλευθέραν αὐτῆς θέλησιν, ὥστε καὶ ἐὰν δὲν δύναται πάντοτε νὰ ***πράξῃ*** τὸ ἀγαθόν, δύναται ὅμως νὰ ***θέλῃ*** τοῦτο. Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ἐνομοθετήθησαν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις νόμοι, οἱ δὲ ἐθνικοὶ *«φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιοῦσι»* κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Πρὸς τούτοις παρέμεινεν εἰς τὸν ἄνθρωπον ***ὁ νοῦς*** καὶ ὁ νόμος τοῦ νοός, ἤτοι ἡ ζήτησις τῆς ***ἀληθείας***. Παρέμεινεν ***ἡ θέλησις*** καὶ ὁ νόμος τῆς θελήσεως, ἤτοι ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ ἀγαθόν. Παρέμεινεν ***ἡ συνείδησις ἡ συμφάσκουσα τῷ Νόμῳ*** καὶ καταδικάζουσα τὴν παράβασιν αὐτοῦ. Παρέμεινε τὸ ***αἴσθημα*** καὶ ὁ νόμος τοῦ αἰσθήματας, ἤτοι ***ἡ δίψα τῆς μακα-***

ριότητος. Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον διεσώθη εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ ***ἡ θρησκεία,*** τῆς ὁποίας ἡ ἀνάγκη εἶναι ἔμφυτος εἰς τὸν ἄνθρωπον. Διὰ ταῦτα δὲ πάντα καὶ ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς Ἀπολυτρώσεως δὲν ἐπλάσθη νέα ἀνθρωπίνη φύσις, ἀλλ' ἡ αὐτὴ φύσις ***ἀνεκαινίσθη, ἀνηγέρθη, ἐπηνωρθώθη.***

Χριστιανοί μου ἀγαπητοί! Ἐξ ὅσων εἴπομεν κατανοεῖτε βεβαίως ὅτι ὁ πρῶτος ἐχθρὸς ἡμῶν εἶναι ἡ ἁμαρτία, διότι κατέστησεν ἡμᾶς παραβάτας τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ἐξεδίωξεν ἡμᾶς ἐκ τοῦ Παραδείσου τῆς τρυφῆς, καὶ ἐξώρισεν εἰς τὴν γῆν ταύτην τῆς δυστυχίας, τῶν θλίψεων, τῶν καθημερινῶν δακρύων καὶ τῶν ὀδυνηρῶν ἀναστεναγμῶν. Ἡ ἁμαρτία εἶναι καὶ ὁ τελευταῖος ἐχθρὸς ἡμῶν, διότι κατὰ τὴν ἐσχάτην ἡμέραν τῆς παγκοσμίου καὶ ἀδεκάστου Κρίσεως θὰ μακρύνῃ ἡμᾶς καθ' ὁλοκληρίαν ἀπὸ τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ παραπέμψῃ ἡμᾶς εἰς τὸ πῦρ τῆς κολάσεως. Ἡ ἁμαρτία εἶναι ὁ φοβερώτερος ἐχθρὸς ἡμῶν, διότι καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἡμῶν καταστρέφει, σκοτίζει τὸν νοῦν, ὑποδουλώνει τὴν θέλησιν ἡμῶν εἰς τὰ πάθη, μολύνει τὴν καρδίαν, ἐπισωρεύει καθ' ἡμῶν φρικτὰς ἀσθενείας καὶ παραδίδει εἰς τὸν ἁμαρτωλὸν θάνατον. Ἡ ἁμαρτία εἶναι φοβερωτέρα, ὅπως λέγουσιν οἱ ἅγιοι Πατέρες, καὶ αὐτοῦ τοῦ Διαβόλου· διότι καὶ τοῦτον ἀπὸ ἄγγελον φωτὸς ἀνέδειξεν ἄγγελον τοῦ σκότους καὶ ἐχθρὸν τοῦ Θεοῦ. Ἂς φεύγωμεν λοιπὸν πάσῃ δυνάμει τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἂς ἀγωνισθῶμεν ἵνα ζήσωμεν εὐσεβῶς καὶ ἐναρέτως πρὸς σωτηρίαν τῶν ψυχῶν ἡμῶν καὶ ζωὴν τὴν αἰώνιον. Γένοιτο.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΙ

ΟΜΙΛΙΑ ΚΑ΄.

ΙΕ΄. Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ

«Τὸν βασιλέα τιμᾶτε». *(Α.΄ Πέτρ. 2,17).*
«Ὑπομίμνησκε αὐτοὺς ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι, πειθαρχεῖν». *(Τίτ. 3, 1).*
«Ἀπόδοτε πᾶσι τὰς ὀφειλάς, τῷ τὸν φόρον τὸν φόρον, τῷ τὸ τέλος τὸ τέλος». *(Ρωμ. 13, 6).*
«Ἀπόδοτε τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ». *(Ματθ. 21, 21.)*

Ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, ἐμάθαμεν ἐκ τῶν προηγουμένων τί εἶναι Πατρίς, καὶ ὁποία εἶναι ἡ ἰδική μας τοιαύτη ὑπὸ τὴν μικράν της ἔννοιαν ὡς καὶ ὑπὸ τὴν μεγαλυτέραν σημασίαν. Καὶ ἐνοήσαμεν πολὺ καλὰ ἀπὸ τὴν ἔκθεσιν τῶν φυσικῶν καὶ ἱστορικῶν της πλεονεκτημάτων, ὅτι ὀφείλομεν νὰ τὴν ἀγαπῶμεν περισσότερον καὶ ἀπὸ τὸν πατέρα μας καὶ ἀπὸ τὴν μητέρα μας καὶ ἀπὸ τοὺς προγόνους τῆς οἰκογενείας μας καὶ ἀπὸ τὰ

ὑλικά μας πλούτη καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικήν μας μόρφωσιν καὶ ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ σώματός μας, καὶ ἀπὸ αὐτήν μας τὴν ζωήν. Τιμὴ καὶ ἔπαινος αἰώνιος εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπιδεικνύουν ἐν καιρῷ τοιαύτην φιλοπατρίαν! Εἶναι οἱ μάρτυρες τῆς Πατρίδος, τῶν ὁποίων τοὺς τιμητικοὺς ἀνδριάντας στήνουν οἱ λοιποὶ συμπατριῶταί των εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἀγάπης των καὶ τῆς αἰωνίου ὑπολήψεώς των! Τοιαύτην ἀγάπην πρὸς τὴν Πατρίδα ἔδειξαν καὶ εἰς τὸν τελευταῖον πόλεμον, ὅσοι εἴτε ὡς στρατιῶται εἴτε ὡς ἐθελονταὶ ἔλαβον μέρος εἰς αὐτόν, καὶ ἀφῆκαν καὶ γονεῖς των καὶ τέκνα καὶ συζύγους καὶ ἐργασίαν καὶ ἄνεσιν καὶ ἀσφάλειαν καὶ κάθε ἄλλο ἰδιαίτερον ἀγαθόν των. Αἱ ταλαιπωρίαι αἱ μεγάλαι, τὰς ὁποίας ἐδοκίμασαν οὗτοι διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Πατρίδος, οἱ ἀκρωτηριασμοί, τοὺς ὁποίους ἔπαθαν, ὁ θάνατος τέλος, τὸν ὁποῖον ἔλαβον πολλοὶ ἐξ αὐτῶν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης ταῦτα πάντα εἶναι ἀποδείξεις τῆς τελείας ἀγάπης πρὸς τὴν Πατρίδα, εἶναι δείγματα τῆς φιλοπατρίας, τὰ ὁποῖα τιμοῦν ἐξ ἴσου τὴν μητέρα καὶ τὰ τέκνα· τὴν μητέρα Πατρίδα, διότι ἔχει τοιαῦτα τέκνα, ἄξια τῆς φήμης τῶν ἀρχαιοτέρων της ἡρωϊκῶν γόνων· τὰ τέκνα, διότι ἠγωνίσθησαν γενναίως χάριν τῆς εὐγενεστάτης καὶ ἐνδοξοτάτης των Πατρίδος. Σέβεσθε, ἀγαπητοὶ, καὶ ἀγαπᾶτε καὶ τιμᾶτε κατὰ τρόπον ἰδιαίτερον τοὺς τοιούτους φιλοπάτριδας πατριώτας, ὅσοι ἐξ αὐτῶν ἐπέζησαν ἐκ τοῦ πυρὸς τῆς πατριωτικῆς των θυσίας. Εὔχεσθε δὲ ὁλοψύχως εἰς τὸν Θεὸν ὑπὲρ μακαρίας ἀναπαύσεως τῶν πεσόντων καὶ ἀποθανόντων ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος. Ἂς μᾶς φιλοτιμήσῃ δὲ τὸ παράδειγμα τῆς ὑψίστης αὐτῶν φιλοπατρίας νὰ ἐπιδείξωμεν καὶ ἡμεῖς παρόμοιον πατριωτισμόν, ἔστω καὶ ἄνευ κινδύνου τῆς ζωῆς μας. Διότι βεβαίως δὲν πρέπει νὰ ἀγνοῆτε, ὅτι ἐκτὸς τοῦ πολέμου ὑπάρχει καὶ ἄλλο στάδιον εὐρύτατον, ὅπου ὁ φιλότιμος πατριώτης, δύναται νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ πρὸς τὴν Πατρίδα. Ποῖον δὲ εἶναι αὐτὸ τὸ ἄλλο εὐρύτατον στάδιον τῆς ἀποδείξεως τῆς φιλοπατρίας; Εἶναι ἡ περίοδος τῆς εἰρήνης, ὅπου τελοῦνται οἱ πανελλήνιοι ἀγῶνες τῆς ἐκπληρώσεως τῶν πατριωτικῶν καθηκόντων, καὶ ὅπου ἑλλανοδίκης εἶναι ἡ Πατρίς, ἡ ὁποία μὲ χαρὰν μεγάλην καὶ μὲ καύχησιν αὐτῆς στεφανώνει ἐπίσης τοὺς ἐνδόξους νικητὰς τῶν εἰρηνικῶν τούτων ἀγώνων. Πόσοι δὲ καὶ ποῖοι εἶναι οἱ εἰρηνικοὶ ἀγῶνες οὗτοι; Ὅσα εἶναι καὶ τὰ καθήκοντα τῶν πατριωτῶν πρὸς τὴν Πατρίδα, τὰ ὁποῖα ὀφείλουν νὰ ἐκτελοῦν οὗτοι ἐν καιρῷ εἰρήνης. Ποῖοι δὲ τὰ ὁρίζουν τὰ καθήκοντα ταῦτα; Πρῶτον τὰ πατριωτικά μας καθήκοντα τὰ ὑπαγορεύει ἀφ' ἑαυτῆς ἡ ἀγάπη μας πρὸς τὴν Πατρίδα· ἔρχονται καὶ οἱ νόμοι, οἱ ὁποῖοι ὁρίζουν τὰς ὑποχρεώσεις τῶν πατριωτῶν πρὸς τὴν Πατρίδα. Οἱ νόμοι οὗτοι συντάσσονται ὑπὸ φρονίμων καὶ σοφῶν νομοθετῶν· ἔχουν δὲ σκοπὸν νὰ συνδράμουν τὴν Πατρίδα εἰς τὸ νὰ ἐκτελέσῃ τὸν προορισμόν της, ὅστις ποῖος εἶναι; Νὰ ἐξασφαλίσῃ τῶν προσφιλῶν της τέκνων τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ζωήν, τὴν τιμὴν καὶ τὴν περιουσίαν.

Τόσῳ μεγάλην σημασίαν καὶ ὠφέλειαν ἔχουν οἱ νόμοι! Οἱ νόμοι οὗτοι χρησιμεύουν νὰ ὁδηγοῦν τοὺς πολίτας εἰς τὸ νὰ ἐκτελοῦν τὰ πατριωτικά των καθήκοντα, ἀλλὰ συγχρόνως δίδουν εἰς τὴν Πατρίδα τὸ ἀσφαλέστερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον μέσον νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰ διάφορα

συμφέροντα τῶν τέκνων της. Ὥστε ὁ ἀγαπῶν τὴν Πατρίδα του καὶ σεβόμενος αὐτὴν καὶ ὁ ἐκτελῶν τὰ πατριωτικά του καθήκοντα ἀγαπᾷ καὶ τὸν πατριώτην του, καὶ ὑπηρετεῖ αὐτὸν εἰς τὰ συμφέροντά του, ἀλλὰ ταὐτοχρόνως κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀποδεικνύει, ὅτι ἀγαπᾷ καὶ σέβεται καὶ τὸν ἑαυτόν του, καὶ ὅτι γνωρίζει νὰ ἐξυπηρετῇ καὶ τὸ ἰδικόν του τὸ συμφέρον. Πόσον εὐεργετικοὶ λοιπὸν εἶναι οἱ νόμοι τῆς Πατρίδος, καὶ πόσον ὀφείλομεν νὰ τοὺς σεβώμεθα καὶ νὰ τοὺς ἐφαρμόζωμεν προθύμως καὶ εἰλικρινῶς! Ὅταν εἴμεθα φιλόνομοι, εἴμεθα λοιπὸν καὶ φιλοπάτριδες, εἴμεθα προσέτι καὶ φιλάδελφοι, εἴμεθα καὶ φίλοι τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ ὑπηρέται τῶν ἀληθινῶν μας συμφερόντων.

Καὶ νὰ σᾶς ἐρωτήσω, ἀγαπητοί μου· πότε εἶναι κανεὶς ἀσφαλὴς διὰ τὴν ζωήν του; Πότε εἰμπορεῖ κανεὶς νὰ ὁρίζῃ τὴν ἰδιοκτησίαν του; Πότε εἶναι δυνατὸν νὰ λειτουργοῦν ἀρκετὰ καὶ καλὰ σχολεῖα διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων μας; Πότε γίνονται τὰ κοινωφελῆ ἔργα τῆς συγκοινωνίας; Πότε προοδεύουν εἰς ἕνα τόπον αἱ τέχναι, τὸ ἐμπόριον, ἡ βιομηχανία, τὰ γράμματα, ὁ πολιτισμὸς μὲ μίαν λέξιν; Ὅταν εἶναι φιλόνομος ὁ λαός, ὅταν δηλαδὴ εἶναι οὗτος φιλόπατρις. Διότι, ὡς τὸ εἴδαμεν καὶ ἀνωτέρω, ἡ φιλονομία καὶ ἡ φιλοπατρία εἶναι ταυτόσημα πράγματα, ἢ ἂν θέλετε νὰ τὸ εἴπωμεν καὶ ἄλλως ἡ φιλονομία εἶναι ἡ τρανὴ ἀπόδειξις τῆς φιλοπατρίας, ὅπως τὸ ἐναντίον ἡ ἀσέβεια πρὸς τοὺς νόμους καὶ ἡ παράβασις αὐτῶν εἶναι τρανὴ ἀπόδειξις τῆς ἀφιλοπατρίας, ἢ τοῦ κακοῦ πατριώτου. Ἡ παράβασις τῶν νόμων τῆς Πατρίδος εἶναι ἔχθρα πρὸς αὐτήν, διὰ τοῦτο καὶ τιμωρεῖται ὁ παράνομος ὡς ἐχθρὸς τῆς Πατρίδος. Ἠξεύρετε τί λέγει ὁ παραβάτης τῶν νόμων τῆς Πατρίδος μὲ τὴν ἀσεβῆ γλῶσσαν τῶν ἀντιπατριωτικῶν του πράξεων; Ἐγὼ δὲν ἀγαπῶ τὴν Πατρίδα, δὲν θέλω οὔτε τὴν τιμήν της, οὔτε τὴν συνδρομήν της! δὲν ἔχω ἀνάγκην ἀπὸ τὰ καλὰ τῶν νόμων της! ἐγὼ ἔχω ἰδικούς μου νόμους, τοὺς ὁποίους ἐννοῶ νὰ ἐπιβάλω! Οἱ νόμοι μου εἶναι νὰ μὴ σέβωμαι κανενὸς οὔτε τὴν ζωήν, οὔτε τὴν ὑπόληψιν, οὔτε τὴν περιουσίαν του! Σᾶς φαίνεται ἀπίστευτος ἡ γλῶσσα αὕτη; Ὑποθέτετε, ὅτι εἶναι πλάσμα ἰδικόν μου; Δυσκολεύεσθε δηλαδὴ νὰ παραδεχθῆτε, ὅτι ἐκεῖ καταντᾷ ὁ ἄνθρωπος, ὅστις δὲν ἀναγνωρίζει καὶ δὲν σέβεται τοὺς νόμους τῆς Πατρίδος του; Τότε ἐξηγήσατέ μου σεῖς, διὰ τί λοιπὸν οἱ ἄγριοι ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν νόμους, μήτε ἄρχοντας, μήτε σχολεῖα, μήτε ἐμπόριον καὶ τέχνας, διατί παρουσιάζουν οὗτοι βίον κτηνώδη, ὅμοιον μὲ τὴν ζωὴν τῶν ἀγρίων θηρίων; Εἴπατέ μοι, λέγω, διατί οἱ ἀπολίτευτοι λαοί, ὁποῖοι εἶναι οἱ ἄνομοι καὶ παράνομοι, ἔχουν ὡς νόμον τῆς ἀνυπάρκτου δικαιοσύνης των τὴν δύναμιν τοῦ ἰσχυροτέρου; καὶ καταπιέζουν οἱ δυνατώτεροι τοὺς ἀσθενεστέρους; καὶ δὲν ἔχουν καμμίαν ἀσφάλειαν ἀναμεταξύ των; Ἰδοὺ ὁ λόγος χάριν τοῦ ὁποίου, ὅπως καὶ ἄλλοτε παρετηρήσαμεν, ἡ θρησκεία ἡμῶν χάριν τῶν καλῶς νοουμένων συμφερόντων τῶν Χριστιανῶν εὐνοεῖ τὴν Πολιτείαν, καὶ συνιστᾷ τὸν σεβασμὸν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Κράτους καὶ τὴν ὑπακοὴν εἰς τοὺς νόμους, ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ Πολιτεία. «Τὸν βασιλέα, λέγει, τιμᾶτε». «Ἀπόδοτε τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι». «Ὑπομίμνησκε αὐτοὺς ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι, πειθαρχεῖν». «Ἀπόδοτε πᾶσι

τὰς ὀφειλάς, τῷ τὸν φόρον τὸν φόρον, τῷ τὸ τέλος τὸ τέλος, τῷ τὸν φόβον τὸν φόβον, τῷ τὴν τιμὴν τὴν τιμήν». «Οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις· οὐ ψευδομαρτυρήσεις». Ἀλλὰ περὶ τοῦ καθήκοντος νὰ σέβεταί τις τὴν ζωὴν καὶ τὴν περιουσίαν τοῦ πλησίον, καὶ νὰ μὴ ψεύδεται εἰς τὸν ὅρκον του, θὰ ὁμιλήσωμεν ἰδιαιτέρως· τώρα δὲ θὰ σᾶς προσθέσω μὲ ὀλίγας λέξεις, ὅτι ἀπαραίτητα καὶ σπουδαῖα ἐπίσης καθήκοντα πρὸς τὴν πατρίδα εἶναι καὶ ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία, καὶ ἡ πρόθυμος καὶ ἀνελλιπὴς πληρωμὴ τῶν φόρων, καὶ ὁ σεβασμὸς καὶ προφύλαξις τῶν ἱερῶν κειμηλίων τῆς τέχνης τῶν πατέρων ἡμῶν.

Καὶ πρῶτον ὡς πρὸς τὰ ἔργα τῆς τέχνης τῶν προγόνων ἡμῶν, εἴδαμεν εἰς τὰς δύο τελευταίας ὁμιλίας, ὅτι ταῦτα εἶναι τὰ πολύτιμα λείψανα τῆς εὐφυΐας, τῆς φιλοκαλίας, τῆς φιλαργυρίας, τῆς προσοχῆς, τῆς ἐφευρετικότητος, καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πρόοδον τῶν πατέρων ἡμῶν· καὶ πρέπει διὰ τοῦτο νὰ τὰ σεβώμεθα ὡς ἱερὰ καὶ μήτε νὰ τὰ καταστρέφωμεν ἀσεβῶς, μήτε νὰ τὰ πωλοῦμεν εἰς τοὺς ξένους νὰ τὰ στερῆται ἡ Πατρίς μας, καὶ ὅπου τυχὸν τὰ ἀνακαλύπτομεν νὰ τὰ δηλώνωμεν ἀμέσως ὅπου δεῖ, σύμφωνα μὲ τὸν σχετικὸν νόμον περὶ ἀρχαιοτήτων. Τὰ διασωθέντα ταῦτα τεχνικὰ ἔργα εἶναι ἡ καλυτέρα καὶ ἐνδοξοτέρα ἱστορία τῶν πατέρων μας. Δύνανται δὲ καὶ πρέπει νὰ μᾶς χρησιμεύουν ὡς ἀφορμὴ νὰ μιμώμεθα καὶ ἡμεῖς τοὺς προγόνους μας ἐκείνους εἰς τὴν ἀγάπην καὶ τὴν προσπάθειαν πρὸς καλλιέργειαν τῶν ἔργων τῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Διὰ νὰ ἴδῆτε δέ, ὅτι καὶ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον ὑπαινίσσεται τὸ χρέος τοῦ Χριστιανοῦ νὰ σέβεται τὰ προγονικά του ἔργα τῆς τέχνης, σᾶς ἀναφέρω τὰ ἑξῆς. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ εἶχαν βέβαια νὰ θαυμάζουν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ θείου Διδασκάλου των τὴν θείαν σοφίαν καὶ τὴν τελείαν ἁγιότητα, ὅμως μὲ τοῦτο δὲν ἠμποδίζοντο νὰ θαυμάζουν καὶ τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ὡραιότητα τῶν πετρῶν, μὲ τὰς ὁποίας ἦτο ἐκτισμένος ὁ περίφημος ναὸς τῶν Ἰουδαίων εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. «Καὶ ἐκπορευομένου, λέγει, αὐτοῦ (τοῦ Ἰησοῦ) ἐκ τοῦ ἱεροῦ (ἐκ τοῦ Ναοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ), λέγει αὐτῷ (τῷ Ἰησοῦ) εἷς τῶν μαθητῶν. Διδάσκαλε, ἴδε ποταποὶ λίθοι καὶ ποταπαὶ οἰκοδομαί»· ἰδέ, λέγει, καὶ θαύμασε τοὺς μεγάλους καὶ ὡραίους λίθους τῶν διαφόρων οἰκοδομημάτων τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος!

Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὰ προγονικά μας ἱερὰ κειμήλια. Ἀλλὰ κάθε Πολιτεία ἢ Κράτος ἔχει ἀνάγκην χρημάτων διὰ τὴν μισθοδοσίαν τῶν διοικητῶν καὶ τῶν δικαστικῶν της ἀρχόντων, διὰ τὴν συντήρησιν τῶν σχολείων της, διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων συγκοινωνίας, διὰ νὰ δίδῃ σύνταξιν καὶ βοηθήματα εἰς τοὺς ἀγωνιστὰς καὶ τὰς οἰκογενείας τῶν ἐν πολέμῳ πεσόντων καὶ ἀποθανόντων, διὰ νὰ πληρώνῃ τοὺς ἄνδρας τῆς δημοσίας ἀσφαλείας, συντηρῇ τέλος καὶ ἐνισχύῃ τὰς ναυτικὰς καὶ στρατιωτικὰς δυνάμεις τῆς χώρας. Ἀπ' ἐδῶ δὲ καταλαμβάνει ἕκαστος, ὅτι ἓν ἀπὸ τὰ πρῶτα καθήκοντα τοῦ καλοῦ πατριώτου εἶναι νὰ πληρώνῃ τοὺς νομίμους καὶ κανονισμένους φόρους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἰσπράττονται τὰ χρήματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἡ Πατρὶς ἐξοφλεῖ ὅλας της ταύτας τὰς ὑποχρεώσεις καὶ ἀνάγκας.

Διὰ νὰ ἴδῆτε δὲ πάλιν, ὅτι τὸ καθῆκον τῆς φορολογίας τὸ διδάσκει

καὶ ὁ Χριστιανισμὸς μὲ τὸ τελειότερον παράδειγμα, σᾶς ἀναφέρω τοῦτο ὅτι φόρους ἐπλήρωνε καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀπόστολοι καὶ δὴ καὶ εἰς ἀλλοεθνεῖς καὶ ἀλλοθρήσκους καὶ ἐχθρικὰς μάλιστα Ἀρχάς, ἤτοι τὰς Ρωμαϊκάς. Ἦλθαν μίαν ἡμέραν οἱ εἰσπράκτορες τῶν φόρων καὶ ἠρώτησαν τὸν Ἀπόστολον Πέτρον· εἰπέ μας, εἶπαν, ὁ Διδάσκαλός σας πληρόνει τὸν φόρον τῶν δύο δραχμῶν, τὰς ὁποίας ὀφείλει νὰ καταβάλλῃ κάθε Ἰουδαῖος ἀπὸ εἴκοσιν ἐτῶν καὶ ἄνω; Καὶ ὁ Ἀπόστολος ἀπαντᾷ, μάλιστα· «λέγει, ναί». Καὶ διατάσσει ὁ Ἰησοῦς νὰ ὑπάγῃ ὁ Πέτρος νὰ εὕρῃ καὶ νὰ πληρώσῃ τέσσαρας δραχμὰς διὰ τοὺς δύο των. «Ἐκεῖνον», λέγει, ἤτοι τὸν στατῆρα, ὅστις ἰσοδυνάμει μὲ 4 δραχμάς, «ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς (εἰς τοὺς εἰσπράκτορας) ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ».

Ἀλλ' εἰς τί θὰ ὠφέλει, ἀγαπητοί, νὰ εἰσπράττῃ τακτικῶς καὶ ἀνελλιπῶς ἡ Πατρὶς τοὺς νομίμους φόρους ἀπὸ τὰ τέκνα της, ἐὰν δὲν εἶχε τὰ μέσα νὰ ὑπερασπίσῃ αὐτὰ ἐναντίον τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐχθροῦ, ὅταν τυχὸν οὗτος ἤθελεν ἐπιτεθῇ ἐναντίον τῆς χώρας της διὰ νὰ τὴν κατακτήσῃ, ἐὰν προσέτι δὲν εἶχε τὸν ἀπαιτούμενον στόλον καὶ στρατὸν διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὰ ἱστορικὰ καὶ ἐθνικά της δίκαια; Ἄλλο λοιπὸν καθῆκον τοῦ φιλοπάτριδος πολίτου ἀπὸ τὴν σπουδαιοτάτην αὐτὴν ἀνάγκην τῆς Πατρίδος· ποῖον εἶναι τὸ καθῆκον τοῦτο; Νὰ τὴν ὑπηρετήσῃ δηλαδὴ ὁ πολίτης ὡς στρατιώτης καὶ ὡς ναύτης. Ὅλοι οἱ ἐλεύθεροι Πατριῶται, οἱ ὁποῖοι ἐξ ἴσου ἀπολαμβάνουν τὰ ὑλικὰ καὶ ἠθικὰ εὐεργετήματα τῆς ἐλευθέρας Πατρίδος χρεωστοῦν νὰ προσφέρουν προθύμως, κατὰ τὸν νόμον πάλιν τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν. Ἡ ὑπηρεσία αὕτη πρὸς τὴν Πατρίδα εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον ἀπαραίτητα καθήκοντα ἑκάστου πατριώτου. Γνωρίζετε δέ, ὅτι καὶ πολλοὶ ἅγιοι εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ὑπηρέτησαν εἰς τὸν Ρωμαϊκὸν στρατὸν χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ ἐμποδισθοῦν εἰς τὴν χριστιανικήν των ἁγιότητα. Πρέπει δὲ νὰ γνωρίζετε, ὅτι τότε ὁ στρατὸς τῶν Ρωμαίων ἀπετελεῖτο ἀπὸ εἰδωλολάτρας, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ ἐπεβάλλοντο καὶ μερικοὶ κανονισμοί, οἱ ὁποῖοι δὲν συνεβιβάζοντο μὲ τὴν πίστιν τῶν Χριστιανῶν· καὶ ἦτο λοιπὸν διὰ τοῦτο δύσκολος τότε ἡ θέσις τῶν Χριστιανῶν στρατιωτῶν. Σήμερον ὅμως οἱ στρατιῶταί μας διδάσκονται τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἐκκλησιάζονται κάθε ἑορτὴν καὶ εἶναι ὅλοι ὁμόθρησκοι καὶ ὁμόπιστοι. Ἄλλοι εἶναι οἱ κίνδυνοι οἱ ἠθικοί, τοὺς ὁποίους διατρέχει σήμερον ὁ ἀπρόσεκτός μας στρατιώτης. Ἀλλὰ περὶ τούτου ἄλλοτε. Τώρα δὲ εἶναι ἀρκετὰ τὰ ὅσα εἴπομεν σήμερον περὶ τῶν καθηκόντων πρὸς τὴν Πατρίδα σύμφωνα καὶ μὲ τὴν ἁγίαν ἡμῶν θρησκείαν· εὔχομαι δὲ θερμῶς τὸ σημερινόν μας κήρυγμα νὰ κάμῃ πλέον φιλονόμους καὶ φιλοπάτριδας τοὺς ἀκροατάς. Ἀμήν.